

УДК 291.1

М. С. Мельничук,
кандидат філософських наук, доцент
(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)
hirow@mail.ru
ORCID: 0000-0002-4299-968X

АНТИХРИСТІЯНСЬКІ ТА САТАНИНСЬКІ МОТИВИ У ФОРМУВАННІ ІДЕЙНОГО СТРИЖНЯ "МЕТАЛІЧНОЇ" МУЗИКИ: РЕЛІГІЄЗНАВЧО-МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснена спроба аналізу на межі релігієзнавства та мистецтвознавства ролі та місця антихристиянського мотиву як одного із ідеологічних стрижнів "важкої" музики, на прикладі огляду творчої спадщини ряду колективів американського та європейського "металу". Зауважено, що сугестивний вплив релігійних ідей у музиці викликаний світоглядно-пізнавальними особливостями людини. Досліджено мотивування ряду образів даного виду музичної субкультури в якості окреслення соціальних позицій та сугестивного впливу містично-сакральної ідеї.

Ключові слова: сатанізм, хеві метал, сугестивність, сакральна функція.

Постановка проблеми. Аналіз особливостей становлення антихристиянських настроїв в одному з найзагадковіших представників музичної субкультури такого як "heavy metal" є актуальним з ряду причин. По-перше, це насамперед, повернення інтересу молодій верстві населення до вище вказаного музичного стилю. По-друге, до уваги береться наявність релігійної кризи, та відсутності міжконфесійної толерантності на теренах сучасного українського суспільства.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Чому ж саме антихристиянська тематика стала мало не візитною карткою "металу"? У чому ж причина достатньо тривалого (друга половина 70-х, по наш час) використання "сатанинської" символіки в текстах, зовнішніх атрибутах, логотипах, що мали сугестивний характер, досить талановитих і, в музичному плані, професійних колективах. Висвітлення окреслених питань й буде здійснено автором у статті.

Мета дослідження. Відтак, основною метою нашої наукової розвідки є дослідження мотивацій використання сатанинської символіки чи то як підкреслення ідеологічного руслу та використання її в якості сакральної функції, чи як революціонізуючого чинника, тобто, виклику суспільству в якому панує християнство, котре, на думку молоді, почало забувати щодо основної своєї задачі (навчити парафіянина любити ближнього свого), чи лише стилістична амуніція, котра підкреслює особливу несхожість (містичність, тобто, втаємниченість) "металічної" музики з посеред усієї суб-культурної музичної кагорти для розставлення правильних, життєорієнтованих акцентів.

Виклад основного матеріалу. Для більш об'єктивного та глибшого аналізу проблеми у нашому дослідженні варто, перш за все, з'ясувати, що ми маємо на увазі розглядаючи "метал", як вид, або жанр мистецтва. Щоб зрозуміти "метал" як особливу систему смислів, внутрішнє логічне раціональне явище культури, потрібно насамперед розібратися, якого роду музичні або сценічні ефекти прагнуть викликати його представники, і чому ці їхні устремління виявляються важливими для досить широкої групи молоді.

Довгий період панування західноєвропейської класичної традиції з її установкою на створення самоцінного і самодостатнього образного світу привчило нас усіх до думки, що музика є насамперед засобом досягнення художніх ефектів і що ці ефекти важливі як реалізація певного естетичного ідеалу; будь-які інші ефекти музичного твору розглядаються як побічні або підвладні, щодо цієї його головної функції. Коротко кажучи, традиції класичної культури привчають нас бачити в музиці мистецтво, чи немистецтво і оцінювати його як прекрасне або потворне, як піднесене або низьке, тоді як все інше набуває сенс лише в окреслених таким чином рамках. Тим часом історія культури знає й інші традиції, де музичний твір розглядається як засіб відтворення різних душевних станів, далеко не обов'язково збігаються з естетичним переживанням або навіть які припускають його в якості своєї вихідної умови, наприклад, танцювальна музика при сприйнятті якої власне художні критерії відсуваються на другий план. У всіх подібних випадках ми маємо справу з жанрами чисто прикладного плану свого роду музичним дизайном, спрямованим на вирішення деяких специфічних життєвих проблем і тому набуває значущості головним чином для тих, хто з такими проблемами стикається. "Металічна" музика, або, в ширшому розумінні "хеві метал" з його специфічними смислами та метафорами набуває характер своєрідного соціального ресурсу, джерела мотивації, без звернення до котрого виживання в сучасному складному, деморалізованому, постмодерністському суспільстві стає дедалі важчим. Вся система символів та зовнішніх атрибутів цього музичного спрямування заставляє як виконавця, так і слухача пережити самоочевидний душевний стан і таким чином провокує внутрішню готовність до протидії кризового стану.

В першу чергу, необхідно розібратися що мається на увазі під поняттям "сатанізм". Насамперед, це окультно-релігійні уявлення, культ та організації, що є антитезою християнства і опозицією до

прийнятих в суспільстві морально-правовим принципів. Головним джерелом сучасного сатанізму є масовий культ диявола, що склався в умовах європейського Середньовіччя в результаті взаємодії двох культур – язичництва та християнства [1].

Звинувачення в сатанізмі – одне з найбільш частих, висунутих проти важкої музики. І, якщо в Європі, як правило, на цю справу дивляться крізь пальці, то в США бути сатаністом непросто. Варто лише згадати, скільки концертів було відмінено, на скількох платівках PMRCX (Parents Music Research Centre, виступаюча за заборону хеві металу, – організація, до якої входять дружини деяких американських сенаторів) наліпила наклейки з попередженням щодо "нецензурної лірики" (здавання Диявола вважається також брутальною лайкою), скільки кліпів були заборонені до показу по MTV! Все це відбувалося з однієї причини: в творчості рок-груп вбачалася пропаганда сатанізму. Але найсмішніше полягає в тому, що більшість виконавців, котрі потрапили під цензуру, насправді не мають нічого спільного з культом прихильників Чорного Лорда.

Постараємося простежити виникнення і розвиток істинного сатанізму у важкій музиці.

Якщо не найперші, то вже одні з самих перших звинувачень посипалися на адресу Оззі Осборна часів раних "Black Sabbath". Однак при більш детальному вивченні лірики групи можна легко зрозуміти, що це не чистої води сатанізм, а просто відображення проблем і труднощів сучасності, побачене у дзеркалі диявольщини. Так само, як неможливо серйозно говорити про сатанізм "Judas Priest" або, скажімо, Еліса Купера. Сам маестро шок-року якось сказав: "Моє шоу – це жахи, але не сатанізм" [2]. Вважаємо, що перший серйозний прояв культу шанувальників диявола на металевій сцені можна датувати 1981 роком, коли британський гурт "Venom" випустив свій дебютний альбом "Welcome To Hell".

Саме цей диск можна розцінювати як сатанізм "чистої води", сатанізм заради сатанізму, а не як якусь алегорію, ширму, зручну для зображення всяких проблем суспільного життя [2]. Venom став одним з основоположників жанру Black-metal, утримуючись на цьому почесному п'єдесталі до свого розколу в 1986 році. Груба музика, потужно замішана на "панку" і "треші", абсолютно чумна лірика – все це справляло надзвичайно похмуре, але тим не менш надихаюче враження для певної категорії слухачів, і далеко не тільки з кагорти так званих тинейджерів, для яких зовнішні атрибути прихильників "темної сторони" є лише виклик суспільству,

Іншим апологетом істинного сатанізму в "heavy" можна сміливо вважати датчанина Кіма Бендикса Петерсена, більш відомого за сценічним псевдонімом як King Diamond і його колишню групу "Mercyful Fate". Самобутній вокаліст, що володіє приголомшливим діапазоном і здатністю співати різними голосами, Даймонд приніс у сатаніський метал елементи театральності, створивши мелодійні, і водночас містичні та загадкові композиції, що увійшли до перших альбомів – "Melissa" і "Do not Break the Oath". Щодо особи самого Даймонда ходить немало легенд. Кажуть, цей датчанин пов'язаний з потойбічними силами і володіє здібностями чаклуна. Однак подальші вишукування Кінга в складі вже власної групи при всій своїй красі дещо нагадують просто стилізацію до текстів, хоча в них все-таки відчувається присутність потужних темних загробних сил. Якщо згадати, кому ці сили підпорядковані, висновок напрашується сам собою.

Не зважаючи на серйозну зацікавленість сатанізмом, на сьогоднішній день Петерсен відмовився від сповідань будь-яких релігійних течій, зауважуючи, що сатанізм для нього не є релігією, а швидше сприймається як життєва філософська позиція.

Розвиток треш-металу також не міг обійтися без сатанізму, як важливого компоненту сугестивного впливу. Тут найбільший внесок зробив, звичайно, "Slayer", зі своїм красномовним логотипом у вигляді сатаніської пентаграми, не дивлячись на те, що один з представників метал гурту Том Арайа є надзвичайно набожним католиком. Даний колектив створює таку "закручену" лірику, що не всякий може зрозуміти її без допомоги тлумачного словника. До речі, саме Slayer в 1986 році в композиції "Angel of Death" пов'язав сатанізм з фашизмом, що моментально спровокувало численні негативні реакції на колектив.

Тим часом зароджувався новий стиль, котрий просто не міг не нести в масі ідеологію темряви. Мова йде про "death-metal". Групи, що вважаються засновниками жанру (такі, як "Death", "Hellhammer" і "Possessed"), сформували його основні принципи, котрі стали візитівками даного стилю – похмурий, гарчачий вокал (гроулінг), агресивна трешева музика, як правило, в середньому темпі, хоча не завжди (Death). Лірика, будується на принципі – чим моторошніше, тим краще (сатанізм – передова тема), але, як виняток траплялися тексти з претензією на філософський смисл (творчість Чака Шулдінера в якості "Death", "Pestilence", "Cynic").

Шулдінер Чак, на нашу думку, найнепересічніша постать у даній науковій розвідці. Це не лише прекрасний музикант та талановитий гітарист, котрий, за невеликий проміжок свого короткого, але надзвичайно бурхливого життя встиг стати авторитетом як для світової публіки шанувальників death-metal, так і для вже досить відомих на той час музикантів, виконуючих "метал". У документальному фільмі "666 At Calling Death", його запитали, чи є сатанізм частиною його музики, він відповів: "Ні. Зовсім немає. Я дійсно не хочу залучати будь-яку релігійну тему в музику. Я думаю, що релігія – це щось дуже особисте. Я ніколи не писав сатаніські тексти пісень. Ми дійсно писали "криваву" лірику, але це було нещиро, на кшталт сценарію до фільму жахів. Це чиста

фантазія" [2]. Шульдінер створював логотип "Death" в різних варіантах під час його кар'єри. Річ в тім, що на перших зображеннях логотипу (з 1984 року) в букві "t" перетинка була розташована значно нижче, що, по суті, зовнішньо вказувало на перевернутий хрест, як один з символів сатанізму. Починаючи з альбому Symbolic (1995 рік), логотип групи був змінений щодо початкового – в букві "t" перекладина була піднята у верхню половину символу. Вважаємо, що розвиток як музиканта Шульдінера припадав на розвиток Шульдінера як людини. І ця знакова зміна зовнішнього виду букви не була лише зміною логотипу, а була трансформацією його внутрішнього духовного світу. Для нього наставав час правильних пріоритетів. Шульдінер не хотів впливати на людей і не хотів, щоб його музика асоціювалася зі злом.

Антихристиянською тематикою, більше того, відповідним стилем життя поза сценою, особливо виділялися флоридська "Deicide" зі своїм фронтменом Гленом Бентоном, у котрої виникли в пуританській Америці серйозні проблеми з вибором записуючої фірми, та не менш відомий гурт "Morbid Angel". Зупиняючись на останньому колективі, варто відзначити несхожість подання музичного матеріалу та її поза сценічними, життєвими орієнтирами з його опонентами як "Deicide", котрі, в свою чергу, відомі сатаніським радикалізмом не лише в своїх текстах та атрибутах.

Головний ідеолог "Morbid Angel" Трей Азаггот прихильник позиції індивідуалізму, негативного ставлення не тільки до християнства, але й до всіх інших релігій. Музика групи "Morbid Angel", за твердженням Трея, не спрямована на агресію щодо людини і на руйнування. Вона є рушійною силою, що випромінюється з самих музикантів, що веде до розкріпачення та свободи. Аналізуючи його позицію ми бачимо, що багато ідейних джерел цього флоридського квартету беруть початок з "Сатаніської Біблії" Антонуана Шандора Ла-Вея. Варто відзначити, що Трей не схвалює насильство і грабежі, а лише закликає людей мислити самостійно, уникаючи навіювання, яке робить політика, релігія і громадська думка. "Моя основна мета – це безперервний розвиток. Хочеться побільше всього дізнатися, постійно розширювати горизонти свого розуму" (знову, Ла-Вей. Прим. авт.). Що ж стосовно сатанізму, як суто особистої релігії, то "Morbid Angel" не підтримує такого роду організації, що проповідують свою віру і переконання всім без винятку, погрожуючи непідкореним неодмінне і негайне спалення в пекельному вогні. "Наша життєва філософія допускає тисячі різних понять одного твердження, – говорить Трей. – Кожен може приймати той же сатанізм так, як йому завгодно, і це цілком нормально. Наш альбом не підтримує абсолютно ніякого виду поклонінню дияволу. Це ми пропонуємо зробити людям, щоб кожен вирішив для себе, що він хоче робити у своєму житті, без всяких там проповідних промов. Так, наша музика – свого роду магія, але полягає вона не в "дияволах і демонів", а в міці розуму" [3].

Модернізація в музичній культурі першої половини 90-х торкнулася також і "важкої" музики. З'являється досить модна тенденція вводити не лише в композиції на студіях звукозапису а й у склад музичного колективу клавішні інструменти. Органи (синтезатори), струнні інструменти – скрипки, віолончелі, і навіть церковні хори все частіше з'являються у записах "металевих" команд, що служать прекрасним стилістичним забарвленням у тематичних подачах ідеології "темряви". У наявності спроба схрещування "death-metal" і "doom-metal".

Про "doom-metal" (дослівно, "доленосний метал"?) треба сказати особливо. Виникнувши як якась форма наслідування раннім "Black Sabbath" і взявши на озброєння церковну лірику, групи даного напрямку, лідером якого є шведська "Candlemass", створили досить незвичайний симбіоз похмурої, повільної мелодійної музики та релігійної лірики.

Висновки. Як ми спробували показати, що в світовій тенденції розвитку "металу" з антихристиянською, в багатьох випадках, ідеологією живився головним чином енергією чисто хіліастичною, релігійними, за своєю суттю, пориваннями. Через тексти, атрибутику, нарочиту поведінку "металічні" групи втілювали або прагнули втілити своє неприйняття існуючого соціального порядку, особливо це стосувалося внутрішньої політики пуританської Америки, котра намагалася активізувати свій вплив на молодь післявоєнних Сполучених Штатів, яка не хотіла жити як їх батьки. В епоху постмодернізму таке ставлення до світу як "юдолі зла" підтримувалося всієї тієї сукупністю першопричин, які відтіснили на "периферію" суспільства, з їх законами, а як наслідок – революціонізуючий чинник. Однак, можна з упевненістю сказати, що для більшості колективів, котрі грають "метал" з сатаніським забарвленням, дияволізм всього лише гра, зручна тема, але ніяк не відображення своїх справжніх релігійних переконань. Напевно, цим пояснюється той факт, що сатаніська лірика зазвичай властива групам на ранніх стадіях свого розвитку, поки не з'являться нові, серйозніші теми ...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Балагушкин Е. Г. Живительный эликсир или опиум прокаженного? / Е. Балагушкин // Нетрадиционные религии, секты и культуры в современной России. – М. : ЛЕНАНД, 2014. – 256 с.
2. Divita J. 10 Best Death Metal Bands. / Joe Divita // Loudwire, – January, 2016.
3. Майоров П. История "Morbid Angel" [Електронний ресурс] / П. Майоров // Режим доступу : <http://deathmetal.ru/index.php?rasd=staty&vid=02&id=61>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Balagushkin E. G. Zhivitelnyy eliksir ili opium prokazhionnogo? [Life Giving Elixir or Leper's Opium] / E. Balagushkin // Netraditsionnye religii, sekty i kulty v sovremennoy Rossii [Non Traditional Religions, Sects and Cults in Modern Russia]. – М. : LENAND, 2014. – 256 s.
2. Divita J. 10 Best Death Metal Bands. / Joe Divita // Loudwire. – January, 2016.
3. Mayorov P. Istoriya "Morbid Angel" [History of "Morbid Angel"] [Elektronniy resurs] / P. Mayorov // Rezhim dostupu : <http://deathmetal.ru/index.php?rasd=staty&vid=02&id=61>.

Мельничук М. С. Антихристиянские и сатанинские мотивы в формировании идейного стержня "металлической" музыки: религиоведческо-искусствоведческий анализ.

В статье предпринята попытка анализа, на грани религиоведения и искусствоведения, роли и места антихристиянского мотива, как одного из идеологических стержней "тяжелой" музыки, на примере анализа творческого наследия ряда коллективов американского и европейского "металла". Замечено, что суггестивное влияние религиозных идей в музыке вызвано мировоззренчески-познавательными особенностями человека. Исследованы мотивации ряда образов данного вида музыкальной субкультуры в качестве определения социальных позиций и суггестивного влияния мистически-сакральной идеи.

Ключевые слова: сатанизм, хэви металл, внушаемость, сакральная функция.

Melnichuk M. S. Satanic and Anti-Christian Motives in Forming the Ideological Core "Metallic" Music: Religious-Art Analysis.

This article deals with the analysis of the role and place of anti-Christian motive as the one of ideological core of "heavy" music, on the example of the creative heritage of several groups of American and European "metal" on the field of science of religion and the history of art criticism. It has been noted the suggestive influence of religious ideas in music caused by the ideological and cognitive characteristics of man. The motivation of a number of images of this type of music subculture as social positions and suggestive influence of mystical and sacred ideas were characterized. Analysis of the formation of anti-Christian movements in one of the most mysterious musical subculture as "heavy metal" is actual for many reasons. First of all, it is a return of interest of the young people to this musical style. Also, the presence of religious crisis and the absence of inter-confessional tolerance in the modern Ukrainian society are taken into attention. As we tried to show that the global trend of development of "metal" of anti-Christian, in many cases, ideology enriched mainly clean energy chiliastic religious, in essence, aspirations. However, we can confirm that for the most bands that play "metal" of satanic character, satanism is just a game, comfortable topic, but it doesn't reflect their true religious stands. Probably it shows that a satanic lyric usually is common to the bands in the early stages of their development, before they find new, serious topics.

Key words: Satanism, heavy metal, suggestibility, sacral function.